

1960

SUURI PIENI KIRJA

Mervi Ilmonen

Lynch, Kevin (1960). *The Image of the City*. Cambridge, MA. Massachusetts Institute of Technology: The MIT Press. 194 s.

Kevin Lynchin vuonna 1960 julkaistu kirjanen mullisti kaupunkitutkimuksen menetelmiä ja avasi uudenlaisen tutkimussuuntauksen. Lynchiä kiinnosti kaupunki kokemuksena ja havaintona. Hän kirjoitti kahdeksan kirjaa, joissa hän kehitti humanistista kaupunkimuodon filosofiaa yhdyskuntasuunnitteluun (Banerjee & Southworth, 1990, s. 1). *The Image of the City* on kirjoista **ensimmäinen ja tunnetuin. Se on käännetty noin 14 kielelle ja sen englanninkielisestä versiosta on otettu lähes 40 painosta.**

Lynchin tie kaupunkitutkijaksi

Lynch (1918–1984) oli kotoisin Chicagosta, joka on kaupunkitutkimuksen ja -rakentamisen suuria merkkikaupunkeja. Kaupungista tuli 1900-luvun vaihteessa satojen tuhansien eurooppalaisten siirtolaisten vuoksi räjähdysmäisesti kasvava moderni teollisuuskaupunki ja tutkimuksen ja rakentamisen laboratorio. Kaupungin dynaaminen muutos, kulttuurinen diversiteetti, jyrkät tuloerot ja kiivas rakentaminen innostivat sosiologeja, arkkitehteja ja kirjailijoita, ja Chicagosta muodostui monipuolinen intellektuaalinen keskus. Chicagoa voi hyvin nimittää kaupunkitutkimuksen kotikaupungiksi. Lynch on osa kaupungin tutkijoiden, rakentajien, kirjailijoiden ja dokumentoijien pitkää jatkumoa: Albion Smallin, Robert E. Parkin, Roderick McKenzien, Ernest W. Burgessin, Louis Sullivanin, Frank Lloyd Wrightin, Upton Sinclairin, Studs Terkelin ja monen muun heimoa.

Ylioppilastutkinnon jälkeen 1935 Lynch ryhtyi opiskelemaan arkkitehtuuria Yalen yliopistossa, mutta piti opetusta tukahduttavana ja lähti oppipojaksi Frank Lloyd Wrightin studioon ja yhteisöön Taliesiniin, Wisconsiniin. Wrightin

Taliesinin Fellowship-ohjelmassa kulloinkin noin 50–60 opiskelijaa saattoi opiskella hänen johdolla. Lynch sanoi Wrightin opettaneen hänet näkemään maailman kuin ensimmäistä kertaa ja ihaili Wrightia arkkitehtina, mutta ei pitänyt hänen autoritaarisesta tavastaan opettaa. Puolentoista vuoden kuluttua Lynch lähti New Yorkiin opiskelemaan rakennusinsinööriksi. Wright ei ollut Lynchin lähdöstä mielissään. Lynchin muistelun mukaan: "...hän kirosi minut perusteellisesti. Se oli hienoin tulva kiroilua, jonka olen milloinkaan saanut osakseni: se oli hyvin poettista." (Banerjee & Southworth, 1996, s. 16–18)

Insinööriopinnot New Yorkissa hän jätti kesken ja palasi Chicagoon työskentelemään arkkitehtitoimistoon. 1941 Lynch kutsuttiin palvelukseen Filippiineillä, Japanissa ja eteläisellä Tyynellämerellä taisteleviin USA:n armeijan insinöörirykmenteihin. Palattuaan sodasta 1944 hän suoritti Massachusetts Institute of Technologyssa (MIT) kandidaatin tutkinnon (BA) kaupunkisuunnittelussa 1947 ja toimi sen jälkeen suunnittelijana Pohjois-Carolinassa. Kaupunkitutkimuksen professori Lloyd Rodwin pyysi kuitenkin pian Lynchin takaisin MIT:hen, jossa hän opetti 30 vuoden ajan, lopuksi emeritusprofessorina.

Sukupolvikokemukset, erityisesti 30-luvun laman leipäjonot, maailmanlaajuiset poliittiset levottomuudet sekä sota vaikuttivat Lynchin sosiopoliittiseen ajatteluun ja tekivät hänestä vasemmistolaisen humanistin, joka piti sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kansalaisosallistumista tärkeänä ja tavoiteltavana myös kaupunkirakentamisessa. Saattaa olla, että hän käytti ensimmäisenä nykyään yleistä käsitettä käyttäjäkokemus.

Kaupungin imago ja kirjan kritiikki

Käyttäjäkokemuksesta Lynch haki myös ensimmäisessä kirjassaan. Lynchin kysymys ei ollut, mikä kaupunki on, vaan miten siellä ollaan ja miten se ymmärretään. Hän etsi tapaa tarkastella ja kuvata kaupunkia suurimittakaavaisena ympäristönä. Hän tavoitteli ensisijaisesti kaupunkilaisten koetun ympäristön laadun parantamista, mutta toivoi myös kaupunkilaisten kokemuksen välittyvän ja vaikuttavan sekä kaupunkisuunnitteluun että -politiikkaan.

Kirja perustuu viiden vuoden ajan tehtyyn tutkimukseen, jossa kysyttiin valituilta Bostonin, Jersey Cityn ja Los Angelesin asukkailta, miten he havainnoivat ja keräävät informaatiota kaupungistaan ja käyttävät sitä orientoitumisessaan. Lynch astui laboratorion läpi kaupunkien kaduille ja halusi, että vastaajat kuvaisivat kaupungin erottuvia elementtejä, kommentoisivat valokuvia ja tekisivät kävelyretkiä hänen kanssaan. Lisäksi hän pyysi vastaajia hahmottelemaan kartan kaupungista. Nämä jo vakiintuneet menetelmät olivat silloin uusia.

Lynchin johtopäätös oli, että missä tahansa kaupungissa ihmiset rakentavat mielikuvakarttoja koetusta ympäristöstään viiden peruselementin avulla,

joita hän piti yhdenmukaisina ja ennustettavina. Tätä kuvaamaan hän kehitti käsitteen ”imageability”, jonka hän määritteli ”fyysisen esineen laaduksi, joka todennäköisesti herättää vahvan mielikuvan jokaisessa tarkastelijassa”. (Lynch, 1960, s. 9) Hän havaitsi, että ihmiset hahmottavat kaupungin ensisijaisesti rakennettuna ympäristönä ja löysi suuria eroja siinä, mitkä osat kaupungista tekivät vahvan vaikutelman käyttäjiin. Lynchin luokittelun viisi peruselementtiä ovat:

- *polut*, kadut, jalkakäytävät, polut ja muut väylät, joita ihmiset käyttävät liikkueessaan – ne järjestävät tilaa ja liikettä;
- *reunat*, hahmotetut rajat kuten seinät, rakennukset, reunakiveykset, ylikulut ja rannat, muutosalueet;
- *alueet*, suhteellisen isot osat kaupunkia, joilla on tunnistettava identiteetti tai luonne;
- *solmut*, keskipisteet, risteykset, vaihtopaikat tai strategiset tapaamispaikat;
- *maamerkit*, helposti tunnistettavat yksittäiset kohteet, jotka toimivat ulkoisina viitteinä kuten rakennukset, kyltit, kaupat, julkiset taideteokset.

Lynchin havainnot ovat saaneet vahvistusta myös muissa amerikkalaisissa, eurooppalaisissa ja aasialaisissa kaupungeissa tehdyistä tutkimuksista. Kirjan kritiikissä on erityisesti kyseenalaistettu eri kulttuurisista ja luokkataustoista tulevien ihmisten mielikuvien ja orientaation yhtenäisyys. (Carmona ym., 2003). Kirjassa painotetaan myös voimakkaasti kaupungin visuaalisten ja materiaalisten rakenteiden merkitystä. Uudemmissa tutkimuksissa on osoitettu myös muiden aistien, kuten hajujen ja äänien vaikutus kaupungin kokemiseen ja mielikuvakarttojen muodostumiseen. Lynch (1984) arveli myöhemmin itsekin, että mielikuvakartat eivät muotoudu vain paikkakokemuksen perusteella ja kiinnitti huomiota toistuvien ja tilapäisten tapahtumien merkitykseen kaupungin imagoa ja paikkoja muokkaavana tekijänä. Lynch ei myöskään tunnistanut median osuutta kuvien toistamisessa ja juurruttamisessa ihmisten mieliin. (Warner & Vale, 2001). Käytännössä kaupunkikuvat eivät ole staattisia, vaan ne uusiutuvat ja niitä tuotetaan jatkuvasti eri medioissa.

Toisin kuin Lynch toivoi, kirjalla on suosioista huolimatta sittenkin ollut vähemmän vaikutusta sellaisten merkityksellisten ympäristöjen kehittämiseen, jotka parantaisivat käyttäjien elämänlaatua ja kaupunkikuvaa. Lynch oli myös pettynyt kirjan luokittelun mekaaniseen soveltamiseen, jossa käyttäjiä ei otettu mukaan suunnitteluun. Joidenkin arvioiden mukaan kirjan vaikutus on ollut suurempi tiedeyhteisössä kuin suunnittelun käytännössä. (Sieverts, 2003.)

Kevin Lynch Suomessa

En tiennyt ennen professori Tom Simonsin jäähyväisluentoa Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla 2006, että Lynch oli käynyt Suomessa. Tom kertoi, että Kevin oli Safan arkkitehtipäivillä puhujana ja kovin masentunut heidän sieltä pois kävellessään. Kevinin mielestä hänen puheensa sai kehnonpuoleisen vastaanoton.

Tom Simons kävi kymmenen vuoden ajan kirjeitse keskusteluja Lynchin kanssa. Ahkerana JAPA:n¹ lukijana hän oli kiinnittänyt huomiota Lynchin kirjoituksiin ja aloitti kirjeenvaihdon jo arkkitehtiopiskelijana 1965. Ensimmäisissä kirjeissä Tom kertoi tekevänsä Teknillisessä korkeakoulussa diplomityötään *Different Patterns of Metropolis and their application on the Helsinki Region*, jonka lähestymistapaa Lynchin *The Image of the City* ja hänen artikkelinsa *Daedaluksessa* (talvi 1961) oli innoittanut. Tom toivoi saavansa lisätietoa Lynchin artikkelissa mainitsemasta kuudesta erilaisesta metropolimallista.

Kirjeenvaihdon perusteella Lynch on vuosien mittaan lähettänyt Tomille useampia tekstejä ja käsikirjoitusten osia sekä kirjoja, samoin Tom on lähettänyt tekstejä ja raportteja. 1960-luvulla kopioiminen ja julkaiseminen oli hidasta, joten kirjeenvaihtokin katkesi välillä kuukausiksi ja Lynchin suosittelemien englanninkielisten kirjojen hankkiminen oli työlästä vielä 1980-luvullakin. Kirjeissä he keskustelivat kaupunkimuodosta ja -kuvasta, ja Tom pohti Lynchin luokituksen soveltuvuutta Helsinkiin, jota dominoi rikkonainen rantaviiva ja arveli, että se vaatisi reunan lisäksi jonkin muun käsitteen. Lynch piti huomiota kiinnostavana, kun Yhdysvalloissa ei oikeastaan ole vastaavanlaisia kaupunkeja.

Kirjeissä myös yritettiin toistuvasti järjestää tapaamista huonolla menestyksellä. Lynchin 14.5.1970 päivätyn kirjeen mukaan hän oli tulossa Otaniemeen UNESCO:n konferenssiin kesäkuussa. Tom oli kuitenkin tuolloin jossain muualla, eikä tapaaminen onnistunut. UNESCO:n tilaisuudesta Otaniemessä ei satunnaisella haulla löydy mainintaa. Lynch mainitsi myös muut suomalaiset ystävät, joita hän mielellään tapaisi, mutta ei ole selvää, keihin hän viittasi. Vain Erik Kråkström mainitaan kirjeenvaihdossa.

Tässä ei ole mahdollista purkaa kirjeissä käsiteltyjä aiheita kuten ekologiaa, maisema-arkkitehtuuria ja neuvostoliittolaista kaupunkisuunnittelua Tomin kahden vuoden Moskovan oleskelun aikana. Vaikka kirjeet ovat lyhyehköjä, keskusteluaiheiden avaaminen vaatisi enemmän kontekstia ja liittämistä ajankuvaan. Lynch näytti kuitenkin tunteneen Neuvostoliitossa tuolloin julkaistuja teoksia.

Lynchin vierailu arkkitehtipäivilläkin osoittautui kovin huonosti dokumentoiduksi, joten sen tarkan ajankohdan selvittäminen vaati penkomista.

---

1 Journal of the American Planning Association, <https://www.planning.org/japa/>

Kun Arkkitehtuurimuseo pahimman koronasulun jälkeen avautui, menin sen kellariin selailemaan vanhoja Arkkitehtiuutisia, joissa Tom muisteli olleen jotain mainintaa vierailusta. Oikea vuosi löytyi lopulta Liisa Horellin vieraskirjasta: Kevin Lynch oli Safan kutsumana pääpuhujana Arkkitehtipäivillä 22.11.1979.

Arkkitehtiuutisissa 19/1979 julkaistiin Lynchin pitämä ja hänen lyhentämänsä puheenvuoro *The Role of Architecture in Urban Planning*. Siinä Lynch avaa hyvän ympäristön kriteereitä. Kauniiden esineiden läsnäolo ei riitä, vaan vasta käyttäjän ja hänen ympäristönsä välinen interaktiivinen suhde takaa hyvinvoinnin ja tekee mahdolliseksi kehittyä kokonaiseksi ihmiseksi. Vaikka tämä kuulostaa selvyydeltä, se johtaa kuitenkin merkittäviin eroihin sekä ympäristön suunnittelussa ja hallinnassa, jos se otetaan tosissaan prosessin alusta sen loppuun. Kysymys on ympäristön laadusta syvällisessä mielessä, väitti Lynch ja kritisoi suuria yksityisiä ja julkisia aluekehittäjiä, jotka ovat vieraantuneet käyttäjästä. Puheen lyhennelmästä on jätetty pois kaksi suunnitteluprosessia, joiden avulla Lynch konkretisoi esittämiään ajatuksia.

On erikoista, että Lynchin puhetta ei kommentoitu Arkkitehtiuutisissa lainkaan, vaikka lehden silloinen päätoimittaja Matti K. Mäkinen, ahkera ja poleeminen kirjoittaja, palasi lehdessä arkkitehtipäivien antiin monta kertaa, kuten muutamat muutkin kirjoittajat. Lynchin puheen aihe oli ajankohtainen, sillä lehdessä kiisteltiin silloin ankarasti arkkitehtuurin asemasta kaupunkisuunnittelussa ja arkkitehtuurin laadun huononemisesta. Tuolloin oli havahduttu uusien lähiöiden arkkitehtuurin köyhyteen. Myös sisäministeri Eino Uusitalo pohti Arkkitehtipäivien juhlapuheessaan, onko suomalaisen arkkitehtuurin hyvä maine oikeutettu, ja mikä on suunnittelu- ja toteutusvaiheessa mennyt vikaan, kun ympäristön laatu herättää kasvavaa huolta. Hän vaati, että kaupunkirakentamisessamme on lähdettävä uudelle tielle ja palattava kaupunkirakennustaiteen luomiseen Engelin ja Ehrenströmin hengessä. (AU 7/1979, 6–7)

Ehkäpä Lynchin vaatimus käyttäjän ottamisesta mukaan suunnittelun prosesseihin ympäristön laadun parantamiseksi ja käsitys ympäristön ja asukkaan interaktiivisesta suhteesta oli tuolloin vielä etäistä suurelle osalle arkkitehtikuntaa ja sai siksi laimean vastaanoton?

Arkkitehtipäivien jälkeen Lynchin vierailu jatkui kuitenkin hauskemmissa merkeissä, kun Liisa Horelli tapasi hänet toisessa esitelmätilaisuudessa ja kutsui Lynchin muutamaksi päiväksi kotiinsa silloin uudehkoon itsesuunnitteluprojektina toteutettuun asuinyhteisöön Kirkkonummella. Myös Tom Simons viihdytti Lynchiiä ja halusi viedä hänet taiteilijaravintola Kosmokseen, mutta Lynch halusi mieluummin Asemaravintolaan. Sekä Tom Simonsin että Liisa Horellin mukaan Lynch oli vaatimattoman ja mukavan tuntuinen kaveri. Tätä vahvistavat monien kollegojen ja opiskelijoiden arviot.

Lopuksi

Lynchin kirjoitusten tavoitteet liittyivät erityisesti suunnittelun käytäntöjen parantamiseen ja hän piti käytäntöä tärkeänä, minkä osoittaa se, että hän toimi yliopistouransakin aikana aktiivisena suunnittelijana ja konsulttina. Kahdeksasta kirjastaan huolimatta hän ei kehittänyt yhtenäistä teoriaa eikä käsitteistöä tukemaan ajatuksiaan eivätkä kirjoitukset juuri keskustele akateemisen yhteisön käsitteellistysten kanssa. Aihepiiriltään vaihtelevien kirjojen sisältö on enemmän terävää havainnointia ja rikkaita ideoita kuin teorian rakentamista. Hänen kirjoituksillaan on suuri ihailijakunta, mutta niitä on myös kritisoitu teoriattomiksi, historiattomiksi ja metodologisesti naiiveiksi. (esim. Knox, ym., 1992) Ehkä osin näistä syistä kestävimmäksi jäi työ kaupunkikuvan ja käyttäjäkokemuksen kanssa, mitä *The Image of the City* raikkaasti lähestyy ja mikä on opettanut lukijoita katsomaan ympäristöään uudella tavalla jo usean sukupolven ajan. Nykyään ympäristökokemuksen sekä kognitiivisten että mielikuvakarttojen tutkimus on jo valtavirtaa, mutta Lynchin teos on yhä omaperäinen ja innostava lukukokemus. ²

KIRJALLISUUS

Arkkitehtiutiset 7/1979. Arkkitehtuurimuseon kokoelma.

Banerjee, T. & Southworth, M. (toim.) (1990). *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*, pp. 247–256 (Cambridge, MA: The MIT Press)

Banerjee, T., Hack, G. & Southworth, M. (Guest Editors) (2018). Introduction to the Special Issue, *Journal of the American Planning Association, Celebrating the Legacy of Kevin Lynch*, 84(3-4), 214–216, DOI: [10.1080/01944363.2018.1526102](https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1526102)

Carmona, M., Heath, T., Oc, T. and Tiesdell, S. (2003). *Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*, London: Architectural Press.

Carr, S., Rodwin, L. and Hack, G. (1984). Kevin Lynch: Designing the image of the city. *Journal of the American Planning Association*, 50(4), 523–525. DOI: [10.1080/01944368408976786](https://doi.org/10.1080/01944368408976786)

Evans, G., Smith, C. and Pezdek, K. (1982). Cognitive maps and urban form. *Journal of the American Planning Association*, 48(2), 232–244, DOI: [10.1080/01944368208976543](https://doi.org/10.1080/01944368208976543)

Hospers, G.-J. (2010). Lynch's The Image of the City after 50 Years: City Marketing Lessons from an Urban Planning Classic. *European Planning Studies*, 18(12).

Knox, P.L., Dalby, S., Nesmith, C., May J., Glennie, P.D., Bondi, L. (1992) Review: Banerjee, T. & Southworth, M. (toim.) (1990). *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch*. (Cambridge, MA: The MIT Press)

Environment and Planning D: Society and Space, 10(2), 231–240

Lynch K. (1984). Reconsidering The Image of the City. Teoksessa Rodwin L., Hollister R.M. (toim.) *Cities of the Mind. Environment, Development, and Public Policy*. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9697-1_9

Mänty, J. Viitisenkymmentä vuotta kaupunkikuvaa
<http://www.mantymetsa.net/jormansivut/kaupunkikuva.htm>

Sieverts, T. (2003). *Cities Without Cities: An Interpretation of the Zwischenstadt*, London: Spon Press.

Warner, L. and Vale, S. (2001). *Imaging the City: Continuing Struggles and New Directions*, New Brunswick: Center for Urban Policy Research.

² Kiitän emeritusprofessori Tom Simonsia kirjeenvaihdon luovuttamisesta käyttööni ja dosentti Liisa Horellia Kevin Lynchin koskevista tiedoista sekä molempia keskusteluista.